

Asia: VN/27386/2023-VNK-31

Luonnos valtioneuvoston toimenpideohjelmaksi rasismin torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä

Tarkentavat kysymykset

Millaista sidosryhmäyhteistyötä tulisi tehdä toimeenpanon aikana (yhteistyötahot, yhteistyön muoto ja fokus)?

- A) Yhteistyö hyvinvointialueiden kanssa keskeistä. Toimenpideohjelman ympärille tulisi muodostaa hyvinvointialueiden toimista vastaava tiimi. Fokus tulisi olla keskeisten toimenpideohjelman toimeenpanossa, yhteisessä viestinnässä ja seurannassa. Tämä kannustaisi hyvinvointialueita toteuttamaan omat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmansa.
- B) Erityinen huomio tulisi kiinnittää toimenpideohjelman kohteena olevien ryhmien kuulemiseen. Sitran tulevaisuusvalta ajatusmalli ja sen työkalut ovat käytännöllinen lähestymistapa fokuksen pitämiseen erilaisissa toimenpideohjelmien ryhmissä.
- C) C6 kaupunkien nykyisen yhteistyön hyödyntäminen toimenpideohjelman työskentelyssä on keskeistä (International House -konsepti)
- D) Toimintasuunnitelmassa mainittuja yhteistyörakenteita ovat edustukselliset toimielimet: maahanmuuttajaneuvostot, romanityöryhmät, etnisten suhteiden neuvottelukunnat ja romaniasiain neuvottelukunnat. Rasismin ja syrjinnän vastaisen työn valtavirtaistamiseksi tulisi osallistaa myös valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset lasten parlamentit, nuorisovaltuustot, vanhusneuvostot ja vammaisneuvostot
- E) Moniperusteisesti syrjinnän- ja rasisminvastaiseen työhön keskittyneet järjestöt. Tällä hetkellä huolena on riittävät panostukset tulevaisuudessa rahallisesti tähän järjestöjen ja kolmannen sektoriin toimintaan.

F) Yliopistot, etenkin integraatio- ja maahanmuuttotutkimus

G) Suomalaisen yhteiskunnan rasistisuudesta on paljon tutkimusdataa, ja tämä olemassa oleva tieto tulee huomioida ja kuulla asiantuntijoiden suosituksia jatkotoimenpiteiden valinnassa esitettyä vahvemmin.

Miten ja missä toimenpiteissä risteävän ja moniperusteisen syrjinnän torjuminen tulisi erityisesti huomioida?

A) Ohjelman olisi keskityttävä samanaikaisesti sekä rasismiin että kaikkien syrjintämuotojen ehkäisyyn, jotta ohjelmasta tulee kattava ja moninkertaisen, kasautuvan syrjinnän tunnistava.

B) Moniperusteisen (intersektionaalisen) syrjinnän tunnistaminen ja torjuminen tulee olla ohjelman läpileikkaava, erikseen nimetty toimenpide.

Ohjelman tulee huomioida kaikki yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolakien mukaiset syrjintäperusteet: ikä, etninen alkuperä, kansalaisuus, kieli ja kulttuuri, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen näkemys, perhemuoto, sukupuoli, sukupuoli-identiteetti, seksuaalinen suuntautuminen, terveydentila, vammaisuus, sosiaalinen asema, taloudellinen asema ja muut yksilölliset tekijät. Ohjelmassa tulee huomata, että ihmiset kuuluvat samanaikaisesti eri identiteettiryhmiin ja monien syrjintäperusteiden risteävät vaikutukset johtavat syrjintä- ja syrjäytymisriskien kasautumiseen.

C) Ohjelmaluonnos ei painota tasa-arvolain syrjinnänkieltoa tasapuolisesti yhdenvertaisuuslain kanssa. Syrjinnän ja rasismiin vaikutuksien erityispiirteet eri sukupuoliin; naisiin, miehiin sekä sukupuolivähemmistöihin on tunnistettava. Eri marginaaliryhmiin kuuluvat naiset ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat henkilöt on nostettava ohjelmassa esiin haavoittuvan asemansa vuoksi.

D) Erityinen painopiste nuoriin läpileikkaavasti on tärkeää, jotta tulevaisuuden syrjinnästä ja rasismista vapaata työelämää ja yhteiskuntaa rakennetaan kestävästi.

Erityisen haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja nuoria ovat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat, toimimisesteiset, etniset vähemmistöt ja vieraita kieliä puhuvat sekä ulkomailla syntyneet: <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/lapsen-oikeuksien-teemapaketit/aluksi-elama-ilman-syrjintaa-on-lapsen-oikeus/miten-tunnistaa-eriarvoisimmassa-asemassa-olevat>

E) Romanipoliittinen toimenpideohjelma tulee huomioida tämän ohjelman valmistelussa risteävien, samanaikaisten hyötyjen saavuttamiseksi ja hyvien käytäntöjen vakiinnuttamiseksi.

- F) Vammaisten henkilöiden, ts. liikkumis- ja toimimisesteisten henkilöiden, kokema syrjintä on aliedustettuna tässä ohjelmassa. Vammaispoliittista toimintaohjelma tulee huomioida tämän ohjelman valmistelussa risteävien, samanaikaisten hyötyjen ja hyvin käytäntöjen vakiinnuttamiseksi.
- G) Väestön ikääntyminen altistaa moniperusteisen rasismien ja syrjinnän seurauksille iän aiheuttaman haavoittuvuuden myötä.

Mitä sellaisia toimenpiteitä toimenpideohjelmasta puuttuu, joita valtioneuvoston yhdenvertaisuustiedonannon puitteissa pitäisi mielestäsi edistää?

- A) Yhdenvertaisuustiedonannon tulisi myös edistää suomen kielen merkityksen ja osaamisen tärkeyttä siten, että teknologioiden avulla (kielimallit) työelämän yhdenvertaisuutta ja työllisyyttä voitaisiin edistää ei suomea työkielensä puhuvien henkilöiden joukossa.
- B) Ohjelman toimenpiteenä tulee olla rikoslain kehittäminen. Rikoslain tulee nykyistä paremmin tunnistaa vihatteot ja syrjintä omina rikosnimikkeinä. Pelkkä viha- tai syrjintämotiivi koventamisperusteena ei ole riittävä keino tuomita ja torjua rasismien, syrjinnän ja vihatteojen vakavia seurauksia.
- C) Ohjelmassa tulee edistää nk. maalittamisen saamista rikoslain piiriin, sillä järjestelmällinen häirintä haittaa esimerkiksi julkisen organisaation ihmisoikeustyötä.
- D) Turvapaikkaprosessissa tulee noudattaa kansainvälisiä sopimuksia
- E) Kaikkea päätöksentekoa tulisi edeltää ihmis- ja perusoikeuksien sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutusten ennakoarviointi, jolla pyritään tunnistamaan rakenteellinen syrjintä.
- F) Ohjelman toimenpiteeksi tulee lisätä aktiivinen rasismien ja syrjintään puuttumisen käytännön malli, jota voi soveltaa eri yhteiskunnan tasoilla: miten syrjintätilanteissa tulee toimia, kun ennaltaehkäisevät toimet eivät riitä. Syrjintään puuttumatta jättäminen tulee rinnastaa syrjinnäksi. Yhdenvertaisuuslain osittaisuudistuksessa (2023) tarkentui että esimerkiksi koulutuksen järjestäjä syyllistyy syrjintää, jos laiminlyö velvollisuuden puuttua syrjintään.
- Yhtenä esimerkkinä kotimaisten verkkoalustojen puuttumisen velvoite vihapuheeseen.
- G) Ohjelman tulisi kannustaa luomaan julkisiin palveluihin palautejärjestelmien osiksi anonyymejä ilmiäntokanavia, jotka helpottavat syrjinnän ja rasismien kokemuksista raportointia ja puuttumista

- H) Toimenpideohjelman tulee edistää tosiasiallista yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämistä huomioimalla positiivinen erityiskohtelu esimerkkien avulla:
<https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/positiivinen-erityiskohtelu>
- I) Kehitetään anonyymiä rekrytointia, jotta rakenteellinen syrjintä työllistymisessä vähenee. Tavoitteena se, että anonyymia rekrytointia ei enää tarvittaisi.
- J) Kansainvälisen rekrytointiin luodaan kannustimia, jotta Suomeen saadaan kaivattua osaavaa työvoimaa.
- K) Luodaan yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämispalkinto yrityksille ja julkisyhteisöille onnistuneesta inklusiosta työyhteisössä (monimuotoisuuslauseke)
- L) Valtakunnallinen opetushallituksen tietopankki esimerkiksi kouluissa luoduista syrjinnän ja rasminvastaisista käytänteistä, joita voi soveltaa muissa kouluissa ja palveluissa.
- M) Liikuntatilojen, kuten uimahallien, suunnittelu siten, että pukuhuoneet, suihkutilat ja saunat on suunniteltu sensitiivisiksi ja toimiviksi myös eri kulttuuri- ja sukupuolivähemmistöjen osalta vrt. Esteettömyys julkisissa WC-tiloissa
- N) Tietoisuuden lisäämistä inhimillistämällä syrjintä tunnistettavaksi: Toteutetaan valtakunnallinen syrjinnänvastainen kampanja, joka lisää kaikenikäisten tunnetaitoja, empatiaa ja samastumista siihen miltä syrjinnän ja rasmin uhriksi joutuminen tuntuu. On tärkeää lisätä ymmärrystä vähemmistöstressin ja henkisen väkivallan vaikutuksista hyvinvoinnille.
- O) Lanseerataan antirasistisen viikon yhteydessä monikulttuurisuuden, myönteinen, voimaannuttava viikko
- P) Kehitetään hyvien väestösuhteiden edistämisen keinoja mm. kaupunkisuunnittelun ja aluesuunnittelun keinoin. On tärkeää puuttua segregatioon ja asuinalueiden eriytymiskehitykseen jo alueiden suunnitteluvaiheessa.
- Q) Suuret kaupungit järjestäisivät itsenäisyyspäivinä juhlavastaanottoja uusille suomalaisille
- R) Toimenpideohjelman tulisi rohkaista yhteiskunnan eri aluilla rakentamaan sosiaalista turvallisuuden ja hyväksynnän tunnetta sekä purkaa sisäistettyä epäluottamusta hyödyntämällä

turvallisemman tilan periaatteita huomioiden kaikki syrjintäperusteet hyvien väestösuhteiden edistäjänä ja syrjinnän ennaltaehkäisinä.

Miten toimenpideohjelman tavoitteiden toteutumista ja vaikutuksia tulisi seurata?

- A) Toimenpideohjelman onnistumisen kanalta keskeisin ja oleellisin seuranta tulisi tapahtua systemaattisesti tutkimusperustaisesti seurantatutkimuksena.
- B) Samanaikaisesti vaikuttavuusanalyysia tulisi sisältää toteuttajatahojen sisäisen analyysin lisäksi kohderyhmiltä saatuja arvioita moniperusteisesti
- C) Arvioinnissa voi myös hyödyntää Euroopan neuvoston kaupungeille kohdentamaa kulttuurienvälisen integraation (Intercultural cities index, ICC-Index) arviointimenettelyä ja siirtää se kansalliselle tasolle: <https://www.coe.int/fi/web/interculturalcities/about-the-index>
- D) Vaikuttavuus, seuranta ja käytännön mittarit rasismien kokemisesta puuttuvat esityksestä, tai ne ovat riittämättömiä. Lisäksi tiedontuotannon rakenteellisia esteitä ei ole huomioitu laaja-alaisesti.

Muut kommentit

- A. Tampereen kaupunki näkee, että kaikessa syrjinnän ja rasismiin puuttuvassa työssä tulee huomioida vahvasti konkretia, kaksisuuntaisen kotoutumisen edistäminen ja työelämän vastaanottavuuden näkökulmat.
- B. Syrjinnän- ja rasisminvastaisella työllä on kunnissa yhteiskunnallisen vakauden ja turvallisuuden näkökulmasta erityinen merkitys. Tärkeätä on säilyttää Suomen hyvä imago ja maine onnellisena ja turvallisena maana jatkossakin. Kunnan rooli TE24- ja KOTO24-uudistusten myötä muuttuu ja vahvistuu alueellisena toimijana, jolloin kunnalla tulisi olla riittävä keinovalikoima ja resurssi edistää rasisminvastaista työtä kuntalaisten keskuudessa. Rasisminvastaisella työllä on erityisen tärkeä merkitys kotoutumisen onnistumisessa.
- C. Kuntia on kannustettu omissa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmissaan antirasistisiin toimenpiteisiin, joiden tulee näkyä kaupunkitasoisesti kaikissa palveluissa.
- D. Konseptoidaan kansallisen syrjinnän vastaisen osaamiskeskuksen malli ja pilotoidaan sen toimintaa.

E. Inklusiivinen yhteiskunta, jossa jokainen yksilö voi osallistua täysimääräisesti, hyödyttää taloutta. Syrjinnän ja rasismien torjunta edistää monimuotoisuutta ja luovuutta, mikä voi johtaa innovaatioihin ja taloudelliseen kasvuun.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Tampereen kaupunki kiittää mahdollisuudesta kommentoida valtioneuvoston luonnosta toimenpideohjelmaksi rasismien torjumisesta ja yhdenvertaisuuden edistämisestä.

Tampereen kaupunki pitää tätä toimenpideohjelmaa erittäin tärkeänä ja toivoo, että kaupunki edellä antamat kommentit kysymyksiin 1-5 huomioidaan ohjelmassa.

Länkinen Pirjo-Liisa

Tampereen kaupunki Sivistyspalvelut - Apulaispormestari Matti Helimo